

Veronika Bendová

Gravitace krajiny dětství

Dvanáct povídek pod titulem *Konec sezóny na koupališti Úštěk* nedávno vydala úspěšná prozaička VERONIKA BENDOVÁ. Jsou dojemné a smutné, ale i vtipné a laskavé – a vždy se nějak dotýkají tématu víry.

Byla jste asi 18 let doma s pěti dětmi. Jak se při tak velké rodině píše?
Špatně (*směje se*). Už intervaly mezi mými knihami naznačují, že to nejde moc dobře. Když jsem psala prvotinu *Nonstop Eufrat*, bylo nejmladšímu z tehdy čtyř dětí asi pět let. Tehdy jsem poprvé měla pocit, že mám trochu klid – večer jsem se zavřela v pokoji a psala. Ale tím, jak děti rostou, nepotřebují méně péče a ani práce v domácnosti moc neubývá. Mohla bych sice psát po práci od devíti večer do půlnoci, ale to už bývám hrozně unavená. Někdo má na psaní vyhrazený jeden den v týdnu. To mi přijde dobré, nejsem ten typ, co musí psát nepřetržitě.

Vždycky jste chtěla psát? Nepomýšlela jste spíš na film, když jste vystudovala scenáristiku?
FAMU byla trochu volba z nouze, k filmu jsem do té doby neměla žádný specifický vztah. Tehdy nebyla žádná škola tvůrčího psaní. Jenže psát scénáře a psát literaturu, to jsou úplně jiné způsoby vyprávění příběhu. Kdybych to byla věděla, zřejmě bych si na FAMU ani netroufla.

Díky této přípravě ale možná píšete dialogy, které jsou dost uveritelné, „odžité“?
Miluji Grahama Greena, který psal mj. scénáře, a přemýšlela jsem, proč na mě jeho dílo tak působí a čím je po desítkách let stále moderní. Uměl totiž vyprávět filmově, „skočit“ do kapitoly dialogem nebo smyslovým vjemem.

Děti jste měli brzy ještě během studia na vysoké škole. Jak na to vzpomínáte?
Bylo to hezké, ale zároveň náročné. Nejvíc studijních povinností jsem splnila před porodem, pak jsem chodila ještě na nějaké předměty kvůli kreditům, což bylo moc příjemné – odskočit si z péče o malé miminko jednou týdně na hodinu k intelektuálním věcem. Doma byl binec, ale věděla jsem, že je to dočasné. Bůhvíjaký studentský život jsem ani předtím stejně nevedla. Studium mi vyvažovalo monotónnost a únavnost života na mateřské a zároveň jsem si ve škole přišla jako „něco extra“, když mi sekretářka nosila „kávičku pro kojící matku“ (*směje se*).

Už jste zmínila svůj knižní debut Nonstop Eufrat z roku 2012. Má autobiografické prvky a námětem je drama odchodu oblíbeného kněze ze služby, protože chce založit rodinu. Vidíte to dnes v jiném světle?
Změna ve mně probíhala už během psaní. Ta kniha vůbec neměla být o celibátu, to je spíš taková srozumitelná „nálepka“, která dráždí – vymyká se totiž současnému trendu, že si má člověk především udělat dobře, nemá se omezovat a vázat, dělat si násilí. Já přitom význam celibátu chápu. Rozhodují se pro něj někteří i v církvích, kde není povinný, ale také lidé s jiným velkým duchovním posláním – umělci nebo filozofové. Nemají už na vztahy kapacitu. Na druhé straně si myslím, že by se opravdu nic nestalo, kdyby byl celibát u katolických kněží dobrovolný – ale k tomu jsem si došla až postupně...
Během práce na knize mi přicházely do cesty příběhy dalších a dalších kněží, kteří ze služby odešli. Začala jsem si tedy přát, aby příběh, který píšu, měl dobrý konec. Můj pohled se postupně otočil o 180 stupňů: Kde jsem vůbec vzala právo kohokoli soudit, když jsem neobula jeho boty? Přitom si však myslím, že ten problém – že nejsme schopni vydržet na jednom místě, ať už v kněžství, manželství nebo třeba ve své zemi – se bude celospolečensky jen zvětšovat...

Vaše druhá kniha Vytěžené kraj z roku 2019 vypráví o dvojici filmařů, kteří hledají v Podkrušnohoří lokace. Téma krajiny ale hraje důležitou roli i ve vaší nové knížce povídek – vztah k regionu vašeho dětství, Českému

„Celý dospělý život jsem si kladla otázku, jestli jsem si tu lásku k Srdovu jen dodatečně nevsugerovala,“ říká spisovatelka Veronika Bendová. Snímek Marta Myšková

středohoří, místům jako Úštěk, Chmelař, Srdov, kde máte chalupu...
Celý dospělý život jsem si kladla otázku, jestli jsem si tu lásku k Srdovu jen dodatečně nevsugerovala, ale asi před půlrokem jsem našla svou slohovou práci z osmé třídy, kde píšu, jak moc to tam mám ráda...
Srdov je s mým dětstvím mnohem víc spojen než Praha, odkud pocházím. Není to žádná bukolická chaloupka, ten ohromný barák vypadal jako ruina. Původně to byl německý šenk s tanečním sálem v patře. Po válce a odsunu se vesnice dosídlovala. Nebyl tam divoký zábor ani drancování, stát ty německé domy prodával. Můj prastrýc, který chalupu i s půdou v roce 1946 koupil, si na něj musel půjčit. Hospodařil a provozoval tu hospodu. Původně dokonce zastával myšlenku združstevnění, protože si myslel, že nebude muset věčně prosit sedláka, aby mu traktorem posekl louku...

Ale pak to stejně musel odevzdat státnímu statku.
Normy na dodávky se totiž neustále zvyšovaly a nešlo to utáhnout. Jenže to ještě neměl ani splacené, stihnul to až krátce před svou smrtí v roce 1979. Za normalizace tam byla zřízena ubytovna pro chmelové brigádníky. A když to bylo pak znovu na prodej, chalupu – podobné! – koupil můj otec. I s tou propadlou střechou a padajícími omítkami, a to čekali druhé dítě – mě. Přesně jak to píšu v povídce Srdovské lípy. Mamince to přišlo nesmyslně veliké, jenže otec tam prožil deset let šťastného dětství.

V době koupě toho baráku byl příšerně frustrovaný – jako stíhacího pilota ho po roce 1968 vyhodili z armády. Sestra mu emigrovala do Kanady, a při prověrkách navíc odmítl používat termín „bratrská pomoc“. Kopal pak metro, dělal řidiče... Naši žili opravdu skromně, takže půjčit si na ruinu v Sudetech bylo šílené! Ale táta se tam realizoval a objevil své sedlácké geny. Byl tam šťastný.

V té povídce zmiňujete setkání s paní Gertrudou, dcerou odtamtud vyhnaných Němců.

Ve skutečnosti to bylo trochu jinak, než píšu v povídce – potkali se s ní jen moji sourozenci a sestra tím byla velmi pohnutá. Můj otec už nežil. Jako dítě se však s Gertrudou musel potkat ještě před jejím odsunem. Moje babička a Gertrudina matka měly tehdy stejné staré děti a byly obě bez manželů – jednoho zavraždili v Osvětimi a druhý musel narukovat k Wehrmachtu a byl zajatý u Leningradu...
Jsem ráda, že jsem neslyšela o žádných poválečných násilnostech na tamních Němcích. Cítím totiž „gravitaci“ toho místa: v tom domě byli šťastní jak Němci, tak moje rodina, když se za normalizace utíkalo do vnitřní emigrace chalupaření.

Vaši novou knihu váže rytmus dvanácti měsíců i liturgického roku. Někde jste řekla, že je „o světě, který už si také odměřuje konec sezóny“. Jak to myslíte?
Dlouhodobě vnímám, že jsme na hranici epoch – ta stávající se chýlí ke konci, dospěli jsme za vrchol. Změny se strašlivě zrychlují a děje se jich mnoho souběžně – ať už na poli technologickém nebo u témat, jimž se společnost věnuje. Ekologická agenda, která původně jen upozorňovala na devastaci přírody, se posunula až do bodu, že je dnes člověk pokládán za tvora, který je Zemi „na překážku“, jako „parazit“ na planetě. A tenhle postoj se promítá do mnoha dalších věcí, třeba mnoho mladých lidí už nechce mít děti. Nikdo jiný než člověk změnu ovšem nepřinese. Máme velkou zodpovědnost, ale nemůžeme být „nemoci“ planety. Člověk je přece vrchol, koruna stvoření!

Jde však o to, jak budeme na té planetě dál žít...
Ano. Navíc se snažíme vyzout ze všech omezení, která donedávna vypadala nepřekonatelně, včetně těch biologického rázu. Vnímám to jako symptom úpadku, ale zároveň se snažím nebýt z toho zkroutěná. Jestli nám bez Boží vůle ani vlas z hlavy nespadne, nemá smysl se pořád trápit, jak to dopadne. Tohle je zkrátka vývoj a možná se nepoučíme jinak než nárazem do zdi...
Jsem dost konzervativní, a tak mám tendenci to, co trvá dostatečně dlouho, instinktivně považovat za osvědčené a dobré. Ale sama s tím i hodně bojuji – se svým strachem z nového. Víím, že je to do jisté míry dětský postoj. A také mě mrzí rozdělení církve na konzervativní a progresivní proudy, i když vlastně jen kopíruje rozdělení společnosti jako takové.

To se ukázalo mj. za pandemie covidu nebo v souvislosti s válkou na Ukrajině. O obojím se v knížce zmiňujete – třeba ve stylově nejvýraznější povídce Křížová cesta, která je o nácviku velikonoční pašijové hry. Počítám, že má u čtenářů ohlas.
Ano, a jsem překvapená! Věděla jsem, že se u ní lidé budou smát, ale je napsána dost primitivním způsobem – záměrně, ve stylu hospodského „hrabalovského“ žvanění, kdy někdo sedí, povídá a není k zastavení.

Vaše jméno prozrazuje, že jste se přivdala do známé disidentské rodiny. Nebyl to trochu vstup do jiného světa?
To je zvláštní věc: naše dvě rodiny bydlely třicet let asi 150 metrů od sebe, jako děti jsme chodily na stejnou základku, naši rodiče byli podobně staří, podobně vzdělaní, formovaly je stejné dějinné události. A přesto to byly úplně rozdílné mikrosvěty – počínaje vztahem mezi manžely a hierarchií v rodině až po životní styl. Ale mně se ten jiný svět líbil, rodina Bendů by-

la taková veselá a otevřená. Naši vedli klidný, střízlivý život, kdežto u nich byly pořád večírky! A já přitom na začátku čekala jen askezi... (*směje se*). Nicméně mě velmi překvapovalo, jak uprostřed vši srandy, drzosti k rodičům a znevažování brali Bendovi víru opravdu vážně. Jak se vždy zklidnili a obřadně modlili před jídlem...

Bylo vám tam dobře.
Tchán byl vždy hodně velký samorost, ale jako snachu mě celkem bral. Říkalo se mu Hroch. Když se balil na služební cestu, to už byl senátorem, chodil u nich po předsíni a volal: „Kamilko, už jsi mi sbalila do kufru ty ponožky?!“ Musela jsem se smát – můj otec vyrostl na svobodárně, byl v armádě a tohle by v životě nepřipustil! Přišlo mi to opravdu legrační. A vždycky když jsem si později tchyni stěžovala na svého manžela, mi odpověděla s hurónským smíchem: „To můj Vašek...!“

Uvěřila jste během studií na FAMU. Jak se to seběhlo?
Prála jsem si uvěřit... A švagrová mi řekla, ať začnu chodit do kostela. Tak jsem chodila, ale přišlo mi to příšerné. Mluvílo se tam z mého tehdejšího pohledu o úplně mimozemních záležitostech, navíc v rituálu, který se mi zdál nesrozumitelný. Připadala jsem si tam jako vetřelec, který to místo znesvěcuje. Jenže to byl ostych před „něčím“, co tam skutečně bylo. Nakonec jsem prožila okamžik, kdy jsem ucítila, že Bůh je – že opravdu JE. Bylo to vzadu za mřížemi, u sv. Jiljí na Starém Městě pražském.

Počítám, že jste svého přání nikdy nelitovala...
Ne, nikdy. Naopak jsem se řadu let cítila jako miminko v peřince, o které je postaráno, které se nemusí ničeho bát, protože se mu nic zlého nestane. I když se mi pak děly těžké a nepříjemné věci, i když jsem se sama nechovala vždycky dobře, tohle bylo každé nad tím.
TEREZA ZAVADILOVÁ

VERONIKA BENDOVÁ (*1974 v Praze) vystudovala scenáristiku a dramaturgii na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění v Praze. Téměř dvacet let strávila v domácnosti při výchově pěti dětí. Literárně debutovala novelou *Nonstop Eufrat* (Fra 2012), následovala novela *Vytěžený kraj* (Fra 2019), která byla nominovaná na cenu *Magnesia Litera*. Koncem minulého roku jí vyšla povídková kniha *Konec sezóny na koupališti Úštěk* (Host 2024). Pracuje v Památníku národního písemnictví jako tajemnice soutěže *Nejkrásnější české knihy roku*, která je zaměřená na knižní design.